

ACTIVITĂȚI EDUCAȚIONALE „ALTFEL”

GABRIELA NEAGU

*D*in 2011, Ministerul Educației și Cercetării a propus organizarea unor activități extracurriculare și extrașcolare la nivelul preuniversitar de învățământ – „Școala altfel” – cu scopul de a permite elevilor să-și dezvolte cunoștințele, abilitățile, deprinderile prin alte tipuri de învățare decât cele de la clasă (învățământ formal) și, în același timp, să le permită valorificarea celor însușite la orele de curs în situații concrete, de viață. Acestea sunt și ocaziile în care elevii pot fi implicați în acțiuni de promovare, dezbateri pe diverse teme de interes pentru ei și pentru societatea sau comunitatea de care aparțin. Activitățile desfășurate în această perioadă nu sunt evaluate prin note sau calificative, însă obținerea unui feedback din partea elevilor și cadrelor didactice este necesar. În articolul de față, vom prezenta o analiză a unor activități desfășurate de și cu elevii din învățământul preuniversitar din diferite instituții cu scopul nu doar de a evidenția diversitatea lor, ci mai ales de a înțelege modul în care elevi și cadre didactice se raportează la o serie de probleme, situații, acțiuni de interes pentru societate.

Cuvinte-cheie: calitatea vieții, școala altfel, valori, programe educaționale, spațiu european.

INTRODUCERE

Tipurile de activități desfășurate în perioada în care elevii au prevăzut în programa școlară „Școala altfel” se caracterizează prin diversitate și complexitate. Diversitatea este dată atât de categoriile de activități pe care elevii le desfășoară – vizite la muzee, excursii, întâlniri cu reprezentanți ai unor organizații, instituții locale sau centrale, participarea la dezbateri etc. – cât și de modul în care sunt organizate: dialog, documentare, concerte, proiecții audiovideo etc. Complexitatea celor mai multe activități este susținută prin subiectele supuse dezbaterii și analizei – valori, cultură, drepturi și responsabilități, protecția mediului, conduita în trafic sau în caz de incendii, înțelegerea structurii administrative/instituționale naționale și europene etc. Programul a fost primit cu entuziasm de către elevi, profesori, părinți pentru că au văzut în el o modalitate eficientă prin care școala poate deveni mai atractivă și, astfel, elevii vor obține rezultate școlare mai bune. Cu timpul, s-au constatat o serie de aspecte negative care au diminuat din atractivitatea acestui tip de activitate:

Adresa de contact a autorului: Gabriela Neagu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: gabi.neagu@iccv.ro.

costurile necesare desfășurării unor activități extrașcolare trebuie acoperite de către părinți, o serie de acțiuni educaționale (olimpiadele) sunt prevăzute tot în intervalul alocat programului „Școala altfel”, motiv pentru care unii elevi nu pot participa la el, desfășurarea activităților presupune multă birocrație (planuri, aprobări, adeverințe), nu există un sistem de evaluare a acestui tip de activități prin care elevii să poată fi motivați să participe, să se implice.

Această perioadă este însă și o ocazie favorabilă investigării și analizei opiniilor, percepțiilor elevilor și cadrelor didactice cu privire la diferite activități, evenimente, probleme care se manifestă în societatea, comunitatea în care trăiesc și care ne afectează direct sau indirect.

Pentru a investiga și analiza percepțiile și opiniile elevilor și cadrelor didactice pot fi utilizate metode diverse: chestionare, studii de caz, organizarea de focus-grupuri etc. Fiecare metodă trebuie selectată și adaptată nu doar tipului de activitate desfășurată de către elevi și care este supusă procesului de evaluare, ci și caracteristicilor grupului care participă la acest proces. De asemenea, pentru culegerea și interpretarea datelor se impune luarea în considerare a tematicii și obiectivelor specifice fiecărei activități în parte, selecția și aplicarea acelor metode considerate a fi cele mai potrivite pentru a obține maximum de informații de la toți participanții și relevante pentru procesul de analiză. Pentru că sunt teme distincte și participanți diferiți, am considerat că fiecare temă trebuie să fie tratată separat. În articolul de față vom prezenta o serie de activități desfășurate în școli în intervalul de timp alocat programului „Școala altfel”: tip de activitate, mod de realizare și organizare, opinii ale elevilor și cadrelor didactice participante etc.

PROGRAME EDUCAȚIONALE EUROPENE

Ca parte a Uniunii Europene, instituțiile publice și private din România au stabilit colaborări, cooperări cu instituții identice sau cu preocupări și interese apropiate din celelalte state membre. Scopul acestor contacte îl reprezintă, în primul rând, dezvoltarea orizontului de cunoaștere al populației privind cultura (inclusiv cultura organizațională), moduri și stiluri de viață, istoria Uniunii Europene în ansamblu, dar și a statelor care o formează etc. Pentru a facilita contactul dintre oameni, culturi, sisteme, organizații, autoritățile europene au utilizat ca principal mijloc educația: organizarea unor programe educaționale deschise elevilor și studenților din toate statele europene. În ultimii ani numeroși elevi și studenți români au participat la astfel de programe educaționale prin care și-au dezvoltat competențele și și-au extins aria de cunoștințe.

Obiectivul pe care ni l-am propus a fost acela de a analiza modul în care au perceput elevii aceste programe interculturale, interacademice, profesionale, de dezvoltare personală. De asemenea, am fost interesați dacă implicarea în astfel de programe educaționale sunt apreciate ca având impact asupra situației sociale, educaționale sau profesionale a participanților. Premisa de la care s-a plecat este

aceea că, prin contactul cu alte stiluri de viață, moduri de lucru, cultură, valori, populația – în cazul de față vorbim despre elevi și cadre didactice – va fi în măsură să realizeze comparații și să transfere în modul ei de viață ceea ce este pozitiv, eficient și despre care a văzut concret cum acționează în alte societăți. Prin exemplul elevilor și al personalului didactic – formatori de opinie și caractere – și ceilalți membri ai societății noastre vor fi „contaminați” și-și vor îmbunătăți comportamentul și atitudinile. Pentru că o astfel de experiență este una cu un puternic caracter personal, am considerat că cea mai potrivită metodă de analiză este studiul de caz.

Descrierea cadrului metodologic

Studiul de caz este o metodă de culegere a datelor frecvent utilizată în cercetarea de tip calitativ. În literatura de specialitate studiul de caz este definit atât ca metodă de cercetare (Nicolescu, 1994), cât și ca strategie de cercetare (Robson, 2002; Yin, 1989) prin care sunt investigate persoane, fapte, fenomene particulare într-o formă mult aprofundată comparativ cu alte metode de cercetare. Studiul de caz poate lua mai multe forme dat fiind faptul că, cel puțin teoretic, orice poate deveni „un caz” de interes pentru cercetător și pentru societate: un fenomen, o problemă sau un proces, o instituție, o comunitate sau societatea în ansamblu, o persoană sau un grup de persoane etc. În situația de față, avem de-a face cu un set de studii de caz individuale în care ne vom concentra pe evidențierea atât a caracteristicilor comune, cât și a celor specifice manifestate într-o situație dată (elevi și cadre didactice beneficiare de schimburi interacademice).

Această metodă presupune ca, în prima parte a desfășurării sale, să fie prezentate în ordine cronologică faptele ce urmează a fi analizate și evaluate. În acest sens am solicitat participanților să-și facă o scurtă prezentare: nivel de educație, tip de specializare, experiență profesională, obiective profesionale și școlare etc. Aceste aspecte ne vor sprijini în analiza diferențelor de percepție asupra experienței trăite de către participanți. În a doua parte a studiului am solicitat descrierea motivației care a stat la baza deciziei de a se implica în schimburi interacademice, condițiile necesare a fi îndeplinite pentru a participa la un astfel de program etc. Selecția participanților la astfel de programe nu este una simplă, iar aspiranții trebuie să facă dovadă nu doar de competențele profesionale sau de cunoaștere, necesare depășirii testelor de selecție. Marea majoritate a selecțiilor se bazează și pe investigarea intereselor, obiectivelor profesionale și personale – scrisoarea de motivație este un document de selecție important –, iar candidații trebuie să convingă nu atât autoritățile administrative cât mai ales instituțiile-gază că au într-adevăr o motivație puternică.

Destinația și tipul programului la care au participat au fost următoarele teme pe care le-am spus atenției participanților la studiile de caz. Programele intr-academice includ toate statele membre UE, iar alegerea unuia dintre ele reprezintă o opțiune personală, bazată pe preferințe subiective, dar și constrângeri obiective. Noi ne-am propus să identificăm modul în care participanții au reușit să găsească un echilibru între cele două. În finalul studiului am fost interesați dacă România, în general și

orașul/județul sau instituția de învățământ în care-și desfășoară activitatea subiecții noștri pot fi interesante pentru alte instituții de învățământ din țările în care ei și-au desfășurat stagiile de pregătire.

Unul dintre cele mai cunoscute programe educaționale europene, dar și unul care înregistrează în toate statele membre UE cei mai mulți participanți este Programul *Erasmus*.

Programul *Erasmus* este parte a Programului Comunitar de Învățare pe tot Parcursul Vieții și unul dintre programele destinate cu prioritate educației. Programul *Erasmus* a avut mai multe etape de dezvoltare: lansat în 1987 ca program de sprijinire a studenților în scopul efectuării unei perioade de studiu într-o altă țară europeană, din 1995 acesta devine o subcomponentă a programului *Socrates* al Uniunii Europene. Din acest moment, *Erasmus* și-a extins formele de cooperare la toate nivelurile de învățământ, implicând un număr cât mai mare de instituții partenere și oferindu-le posibilitatea de a participa la diferite proiecte transnaționale și de a valorifica în interes comun tehnologia informațională. O altă dimensiune importantă a acestui program o reprezintă faptul că participanților li se recunoaște perioada de studii efectuate într-o altă țară membră a UE prin echivalarea acestora în țara de origine. De asemenea, se pune accent deosebit pe activități destinate să îmbunătățească programele școlare la toate nivelurile de învățământ și să dezvolte cursuri noi, inovatoare, prin colaborare transnațională. (Programul *Erasmus*, 2015). Acest program are mai multe componente prin care se adresează atât cadrelor didactice și elevilor din învățământul preuniversitar, cât și personalului didactic și studenților din învățământul superior și postuniversitar. Scopul principal al programului constă în dezvoltarea dimensiunii europene a studiilor, indiferent de nivelul la care se desfășoară. Pentru a-și atinge obiectivele, programul acoperă toate disciplinele și domeniile de studiu.

Discuții și rezultate

Populația țintă

Activitățile extracurriculare și extrașcolare creează cadrul favorabil pentru a împărtăși cu ceilalți – colegi, profesori, părinți – experiențele de cunoaștere pozitive pe care fiecare membru al comunității școlare le-a trăit. Elevii, studenții, cadrele didactice care au participat la programe educaționale europene sunt încurajați să-și expună punctele de vedere, impresiile pentru a-i încuraja și pe ceilalți să se implice la rândul lor, dar și pentru a-i pregăti pe potențialii candidați. Unele instituții de învățământ au ales chiar să facă publice pe propriile site-uri documente prin care participanții descriu experiența acumulată (de exemplu, studenții de la Academia Tehnică Militară¹).

Cei care au ales să-și descrie experiențele educaționale, facilitate de implicarea într-un program Erasmus, devenind „cazuri” în această activitate sunt 2 cadre

¹ <http://www.mta.ro/impresii-ale-participantilor-la-erasmus/>.

didactice și patru elevi din învățământul secundar (clasele IX–X). Explicația pentru concentrarea participării la astfel de programe, la nivelul inferior al învățământului secundar, poate fi legată de faptul că elevii sunt încă în prima parte a liceului, au mai mult timp pentru cultivarea pasiunilor comparativ cu elevii din ciclul superior al nivelului secundar, care sunt mai concentrați pe pregătirea pentru bacalaureat, pentru admiterea în învățământul superior. Fiind minori, elevii sunt însoțiți în programul de mobilitate de către cadrele didactice, iar acestea sunt de regulă cele care i-au pregătit, i-au informat pe elevi cu privire la posibilitatea de a participa la programul *Erasmus*.

Cadrele didactice – femei, cu o experiență profesională de peste un deceniu în sistemul de învățământ – predau limbi străine (franceza sau engleza) în școlile în care își desfășoară activitatea. În ceea ce-i privește pe elevi, deși se caracterizează prin vârste diferite și învață în instituții școlare diferite etc., au în comun pasiunea pentru limbile străine și faptul că frecventează profiluri cu predare intensivă a acestor discipline.

Factori motivaționali

Toți participanții la studiul nostru au menționat ca principală motivație dorința de a se dezvolta din punctul de vedere al competențelor profesionale sau școlare. Acest tip de motivație poate lua forme diverse: unii elevi au menționat interesul pentru a-și dezvolta abilitățile de comunicare într-o limbă străină; alții au adăugat interesul pentru cultura, arta, istoria altor state membre UE. Pentru unii elevi, dorința de a experimenta și alte moduri de a-și însuși informații a fost un motiv suficient de puternic pentru a se implica în acest tip de activitate, în timp ce alții au văzut în acest proiect șansa de a îmbina activitățile educaționale, de cunoaștere cu cele de timp liber (vizitarea orașelor, a muzeelor).

„M-am hotărât să particip în acest proiect, deoarece am știut că era o experiență și o șansă unică în viață și pentru că acest proiect mă va ajuta să-mi dezvolt anumite abilități. De asemenea, prin acest proiect am putut să-mi testez limitele să să-mi descopăr calități și defecte” (elev, clasa a X-a).

„Am fost motivată să particip la acest proiect, deoarece am avut unica oportunitate de a-mi practica și dezvolta cunoștințele și abilitățile de limbă engleză, de comunicare și de introducere pe piața muncii europene în domeniul de activitate de care sunt interesată și intenționez să mă axez pe viitor” (elev, clasa a X-a).

Fiecare dintre participanții la acest tip de program a parcurs un proces de selecție – de regulă, teste ce vizau abilitățile în comunicare într-o limbă străină – și apoi unul de natură administrativă (întocmirea dosarului, stabilirea de contacte cu partenerii din celelalte state). Dacă personalul didactic a parcurs singur acest proces, elevii au menționat faptul că în demersurile lor au fost susținuți de către profesori.

„Am fost acceptată în urma susținerii unor examene la limba engleză, interviu și prezentare a dosarului personal, în cadrul proiectului de mobilitate «Competențe noi – Valoare adăugată»,

Erasmus + 2014–2015 despre care am aflat prin intermediul doamnei profesoare de engleză. Înainte de a pleca în mobilitate am fost pregătiți de către doamnele profesoare de engleză” (elev, clasa a X-a).

Programele interacademice au, după cum se observă, și beneficii sau efecte adiacente. În primul rând, întăresc legătura dintre cadrele didactice și elevi, care, în demersurile lor, urmăresc aceleași obiective, depun eforturi identice, se completează reciproc pentru a obține rezultate favorabile. În al doilea rând, elevii sunt familiarizați, expuși unei situații concurențiale, unei competiții în care li se solicită nu doar o bună pregătire școlară, ci și să-și definească și să-și organizeze foarte bine obiectivele personale și cele educaționale. Aceste experiențe sunt în măsură să-i pregătească mai bine pentru viitor pe elevi: vor învăța să se organizeze mai bine, îi învață valoarea cooperării, colaborării cu persoanele aflate pe alte trepte ierarhice decât ei, îi ajută să învețe să-și susțină și să-și argumenteze opiniile nu doar verbal, ci și concret, prin fapte. Exercițiul de pregătire a programului de mobilitate va putea fi transferat apoi la nivelul celorlalte activități școlare și extrașcolare.

Opțiuni legate de tipul de stagiu

Programele europene în general, deci și programul *Erasmus*, includ toate statele membre UE. Opțiunea pentru un stat sau altul depinde și de profilul candidatului, dar și de preferințele sale personale, subiective.

„Am optat pentru un stagiu într-o țară francofonă. CAVILAM de Vichy este capitala mondială a profesorilor de franceză, care atrage colegi cu aceeași preocupare de pe toate continentele. Prin urmare, este locul ideal pentru a practica limba lui Molière” (profesor).

„Am ales Marea Britania și Franța, pentru că cele două țări au o lungă și interesantă istorie, importante obiective turistice, dar și o cultură și o mentalitate foarte dezvoltată” (elev, clasa a XI-a).

Am constatat că toți participanții la studiul de caz au ales țări puternic dezvoltate, cu o istorie și o tradiție culturală foarte bogată: Marea Britanie, Franța, Germania, Austria. Unul dintre motivele care au stat la baza acestor opțiuni este, fără îndoială, cunoașterea limbii vorbite în aceste țări – este firesc, în condițiile în care dorești să-și dezvolți competențele de comunicare în limba franceză, să alegi ca țară de destinație Franța. Pe de altă parte, însă, aceste țări au devenit cunoscute nu doar în Europa, ci în întreaga lume ca fiind foarte performante în ceea ce privește sistemul de învățământ. Toate clasamentele referitoare la performanțele educaționale ale populației de vârstă școlară (evaluările PISA, TIMSS, PIRLS), precum și unele dintre cele mai renumite instituții de învățământ sunt legate de aceste țări. Opțiunea cadrelor didactice și ale elevilor au avut în vedere și aceste aspecte.

O astfel de experiență poate avea însă și efecte mai puțin favorabile pentru societatea românească: expuși unui mod de a învăța diferit de cel practicat în

România, familiarizați cu demersurile pe care trebuie să le întreprindă pentru a studia într-o altă țară europeană, elevii români au tendința de a opta pentru continuarea studiilor – mai ales a celor superioare – în alte state. Aspectul negativ al acestei decizii este dat de faptul că, dintre tinerii români plecați la studii în străinătate, o pondere extrem de redusă se reîntoarce în țară.

Specificul activității

Programul a avut în cazul tuturor participanților o durată maximă de două săptămâni. În acest interval de timp, elevii și cadrele didactice au desfășurat atât activități educaționale – traduceri de texte, comunicare –, cât și programe culturale, de timp liber.

În timpul programului educațional participanții români s-au familiarizat cu modul de lucru al colegilor din statele-gazdă: munca în echipă, program intensiv de lucru de 6–7 ore pe zi, lucrul cu echipamente didactice performante, activități desfășurate sub îndrumarea unui personal didactic, altul decât cel de la școlile de care aparțin etc. Evident că aceasta a însemnat și familiarizarea cu alte tipuri de metode de învățare – evaluare diferite de cele practicate la orele de curs din țară.

„Programul de lucru a constat în ajungerea la ADC College la ora 9, apoi plecarea avea loc pe la ora 3–4 după-amiază. Am reușit să ducem la bun sfârșit traducerea primei jumătăți a manualului, ca apoi în mai 2015 o altă echipă va veni să termine cealaltă jumătate” (elev, clasa a X-a).

Perioada petrecută în țara de destinație a însemnat pentru toți participanții un mod eficient de a cunoaște cultura, tradiția, valorile, istoria altor state membre.

„Cea mai memorabilă activitate a fost cea în care fiecare țară participantă a fost provocată să prezinte pe scurt tradiții, obiceiuri și câteva date istorice” (elev, clasa a X-a).

Unii participanți la acest tip de program au fost primiți în familii din țara de destinație. Acest fapt le-a permis participanților români să intre în contact direct cu modul și stilul de viață al populației din țara de destinație.

„Am fost expuși la un nou mediu de viață și la o altă cultură. Simțeam o ușurință de comunicare cu cei din jur încât nu puteam crede că oamenii pot fi atât de deschiși față de tine, chiar dacă nu au habar cine ești. Am observat extraordinar de multe lucruri în Londra, care în țara noastră ar părea ieșite din comun, de la stilul de îmbrăcăminte și frizuri până la obiceiuri” (elev, clasa a X-a).

De asemenea, faptul că au avut timpul, dar mai ales interesul de lua parte și la alte activități culturale le-a îmbogățit orizontul de cunoaștere și modul de a se raporta la ceilalți. Elevii și cadrele didactice participante la programele de mobilitate au șansa de a trăi multiculturalismul în timp real.

România în programul Erasmus

Experiența culturală și educațională le permite participanților la astfel de programe să fie în măsură să aprecieze dacă țara lor, localitatea în care trăiesc, școala în care învață pot deveni, la rândul lor, gazde ale unor astfel de proiecte și pot oferi participanților din alte state experiențe pozitive. Toți participanții la studiul nostru și-au exprimat opinia că și România, localitatea lor de domiciliu sau orice altă localitatea din țară, precum și școala lor pot deveni centre de interes pentru tinerii din alte state membre UE și pentru cadrele didactice din școlile din UE. De altfel, opiniile pozitive ale elevilor și cadrelor didactice participante la studiul nostru sunt susținute de numărul mare de tineri din celelalte state membre UE care vin în fiecare an prin programul *Erasmus* să studieze la noi în țară.

Programele de tip *Erasmus* sunt un mod foarte eficient prin care tineri și adulți, oameni cu preocupări și interese educaționale, profesionale, culturale diferite pot să experimenteze situații noi care să le dezvolte nivelul de cultură, toleranța, capacitatea de comunicare etc. Eficacitatea programului este cu atât mai mare cu cât se adresează tinerilor aflați în plin proces de formare.

PERCEPȚIA DESPRE SINE ȘI DESPRE CELĂLALT

Una dintre caracteristicile societății moderne o reprezintă lipsa comunicării directe între membrii ei, fie că vorbim despre membrii unei familii, unei comunități sau despre societate în ansamblu. În lipsa comunicării, indivizi aparținând unor generații diferite, comunități și/sau societăți diferite sfârșesc prin a nu se cunoaște, a nu se înțelege în special pentru că nu-și înțeleg și apreciază valorile, principiile de viață, tradițiile și obiceiurile etc. Prin această activitate s-a urmărit facilitarea cunoașterii dintre membrii societății noastre, dar și cunoașterea, înțelegerea altor societăți europene. De asemenea, activitatea susține crearea unui spațiu comun de interacțiune între generații, între culturi, între state prin care să se stimuleze comunicarea, cunoașterea, să se încurajeze respectul și înțelegerea între generații, între țări prin promovarea și consolidarea unor valori precum demnitatea ființei umane, diversitatea, munca, moștenirea culturală etc.

Descrierea cadrului metodologic

Pentru realizarea acestei activități am utilizat ca metodă de culegere a datelor chestionarul cu întrebări închise, urmărind identificarea opiniilor unui grup de indivizi ce constituie populația țintă a cercetării. Chestionarul este una dintre cele mai utilizate metode de cercetare-evaluare și, în consecință, și definițiile pe care le-a primit sunt multiple. O definiție elaborată aparține sociologului român Septimiu Chelcea: „chestionarul de cercetare reprezintă o tehnică și, corespunzător, un instrument de investigare constând dintr-un ansamblu de întrebări scrise și, eventual, imagini grafice, ordonate logic și psihologic, care, prin administrarea de

către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea persoanelor anchetate răspunsuri ce urmează a fi înregistrate în scris” (Chelcea, 1998: 180).

În activitatea desfășurată de către noi am respectat toate etapele pe care le implică ancheta pe bază de chestionar: stabilirea temei și a obiectivelor, stabilirea metodologiei de lucru, elaborarea și pretestarea instrumentului, culegerea datelor, analiza datelor și realizarea raportului de analiză.

Populația țintă a analizei noastre o constituie elevii din învățământul secundar. Acest aspect ne permite, pe de o parte, să analizăm modul în care sunt formați tinerii – în cadrul propriilor familii –, dar și prin educație, iar, pe de altă parte, să identificăm modul în care se vor raporta pe viitor la un set de valori. În cazul de față nu avem de-a face cu o populație reprezentativă la nivel național sau la nivelul unor segmente (populația elevilor din învățământul preuniversitar, de exemplu), astfel că rezultatele obținute nu pot fi generalizate. Analiza noastră permite însă identificarea unor tendințe, orientări de valoare în rândul tinerilor. Dat fiind numărul restrâns de participanți la activitate, chestionarul a fost distribuit tuturor elevilor care au dorit să-și exprime opiniile cu privire la tema propusă, iar aceștia l-au completat singuri (autoadministrare).

Discuții și rezultate

Prima parte a chestionarului include întrebări prin care vom stabili caracteristicile sociodemografice ale respondenților. Rezultatul analizei acestor date ne relevă faptul că populația țintă este formată din 30 de tineri cu vârsta cuprinsă între 16–18 ani (elevi din clasele X–XII), dintre care opt sunt băieți și 22 de respondenți sunt fete. În ceea ce privește specializare frecventată, am constatat că 28 dintre elevi sunt la clase cu profilul uman și doar doi la profilul real. Pentru a realiza însă o comparație între răspunsurile elevilor am grupat chestionarele în funcție de instituțiile de învățământ și am identificat două grupe de elevi: Grupul 1 (14 chestionare) aparținând unei instituții de învățământ, format în totalitate din fete și Grupul 2 (16 chestionare) format din opt fete și opt băieți.

Pentru a avea o imagine mai detaliată a respondenților, am inclus în chestionar și întrebări referitoare la percepția pe care o au elevii asupra instituției de învățământ în general și asupra clasei din care fac parte. Analiza răspunsurilor date de elevi ne relevă faptul că marea lor majoritate (28 de elevi din 30) sunt de părere că frecventează o instituție de învățământ poziționată între primele trei din județ, iar 25 dintre susțin că fac parte din cele mai bune clase ale liceului pe care-l frecventează. Aceste informații furnizate de către elevi ne indică faptul că, avem de-a face cu tineri bine pregătiți, informați asupra vieții sociale, cu rezultate școlare bune și foarte bune. Participarea la activitatea noastră a fost opțională, însă faptul că au fost de acord să răspundă la întrebări considerăm că reprezintă un semnal că sunt interesați de ceea ce se întâmplă în jurul lor și manifestă dorința de implicare.

Pentru a facilita analiza datelor, am grupat întrebările din chestionar în două mari categorii: percepțiile tinerilor asupra diferențelor/ asemănărilor intergeneraționale și percepțiile asupra diferențelor/ asemănărilor cu celelalte state membre UE.

Dialogul – sau mai bine zis, posibilitatea ca acesta să aibă loc – presupune raportarea la un set comun de valori, principii, norme. Acestea din urmă nu sunt specifice unei anumite categorii de vârstă sau sex, ci întregii societăți. Dacă ne raportăm la societatea românească, studiile realizate până în momentul de față, în special cele care au la bază cercetări relevante atât la nivel național, cât și la nivel european (*European Values Survey*), ne indică faptul că România ocupă o poziție periferică în comparație cu celelalte state UE. Mai exact, pe intervalul modernitate – tradiționalism, România se relevă ca o societatea puternic tradiționalistă în care populația este orientată mai degrabă spre aderarea la o serie de nevoi, valori de bază (religia, familia) decât spre cele de natură superioară (educația, prietenia). Procesul de socializare – modul în care indivizilor li se transmite un set de valori, principii, norme, în care aceștia își organizează prioritățile, preferințele – depinde și de condițiile socioeconomice și politice. Tinerii români (în special cei cu vârsta de peste 15–16 ani) au fost, în marea lor majoritate, socializați în cadrul unor familii formate din persoane care s-au dezvoltat într-un mediu socioeconomic, politic ce limita exprimarea liberă, afirmarea personalității, care au trăit în condiții economice extrem de restrictive. Există însă șanse mari ca tinerii de azi, care trăiesc într-un cu totul alt mediu socioeconomic, care au posibilitatea să călătorească liber în toată lumea, să-și dezvolte noi atitudini, valori, principii pe care să le aplice în viața de zi cu zi și să le transmită apoi generațiilor următoare. Ceea ce vor transmite tinerii de astăzi generațiilor care vor urma depinde însă și de ceea ce primesc ei de la părinții lor, în prezent.

Valori tradiționale versus valori moderne

Valorile, principiile, normele sunt foarte dificil de observat în mod direct, însă pot fi identificate prin opiniile pe care le au oamenii cu privire la un aspect sau altul al societății, prin modul în care reacționează etc. Ele devin „criterii pe baza cărora oamenii și colectivitățile fac distincția dintre bine și rău, dintre frumos și urât, dintre dezirabil și indezirabil” (Ester și alții, 1994, apud Voicu și Voicu, 2007: 9).

În literatura de specialitate vorbim despre valori tradiționale și valori moderne, fapt care ne-a determinat să includem în chestionarul nostru ambele categorii și să ne propunem să identificăm care dintre ele sunt prioritare pentru tinerii de azi și care cred ei că au fost prioritare pentru generațiile trecute.

În chestionarul aplicat tinerilor am considerat ca valori tradiționale familia, religia, sănătatea, locuința, iar ca valori moderne – munca, prietenii, educația, banii. În prezentarea rezultatelor vom face referire la numărul total al respondenților.

Observăm că la nivelul ambelor grupuri de elevi (*Tabelul nr. 1*), valorile tradiționale ocupă un loc important. Prioritare sunt, pentru majoritatea respondenților, familia și sănătatea. Dacă diferențele dintre cele două grupuri sunt redusă, cele care se

constată între tipurile de valori tradiționale sunt foarte mari: religia și locuința ocupă poziții de bază, semn că tinerii români nu mai sunt atât de legați de tradițional, însă este foarte adevărat că sunt și la vârsta la care se află încă în grija familiei.

Tabelul nr. 1

Importanța valorilor tradiționale pentru elevi

	foarte important	destul de important	puțin important	deloc important
Grup 1				
familia	12	2	0	0
religia	5	5	4	0
sănătatea	13	0	1	0
locuința	7	3	4	0
Grup 2				
familia	13	3	0	0
religia	3	9	2	2
sănătatea	16	0	0	0
locuința	12	4	0	0

Deși diferențele dintre cele două tipuri de valori nu sunt mari, cele moderne tind, totuși, să câștige teren în rândul tinerilor: educația, munca, prietenii sunt printre primele opțiuni importante pentru populația investigată de noi (Tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Importanța valorilor moderne pentru elevi

	foarte important	destul de important	puțin important	deloc important
Grup 1				
munca	8	6	0	0
prietenii	5	9	0	0
educația	9	5	0	0
banii	4	8	2	0
Grup 2				
munca	4	12	0	0
prietenii	9	5	2	0
educația	11	2	3	0
banii	7	7	2	0

Comparații intergeneraționale

Formarea unei concepții despre viață se realizează, în primul rând, în familia de origine și este apoi completată de către școală. Modul în care tinerii se raportează la anumite aspecte importante pentru viața lor relevă și dominanța în

formarea lor: familia sau școala. Ceea ce știu tinerii despre trecut provine din discuțiile avute cu părinții, din modul în care aceștia se raportează la realitatea prezentă, dar și din lecțiile de istorie, educație civică de la școală. Familia are tendința de a fi mai subiectivă în prezentarea situației, însă școala are datoria de a fi obiectivă. Mai mult, activitățile extrașcolare și extracurriculare sunt o modalitate de a pune în discuție modelele transmise/însușite în familie cu cele promovate prin școală și de a înțelege și tolera diferențele dintre ele dar și dintre oameni.

Tipul de valori la care se raportează tinerii, informațiile pe care le-au acumulat prin școală, dar și din familie duc la percepții diferite asupra a ceea ce-i caracterizează pe ei și pe antecesorii lor. Am fost interesați de părerea elevilor vizavi de ce anume cred ei că li se transmitea tinerilor din generațiile trecute în interiorul familiei – socializarea primară – și ce anume li se transmite tinerilor de astăzi. Observăm că elevii care au răspuns chestionarului nostru consideră că tinerii din generațiile trecute erau orientați într-o mai mare măsură spre conformism: să respecte regulile, să fie harnici și politicoși (*Tabelul nr. 3*). Din punctul lor de vedere, generațiile de astăzi sunt învățate în primul rând să fie independente, să se implice și să manifeste sociabilitate. Există însă și aspecte comune: și părinții tinerilor din trecut și cei ai tinerilor de astăzi pun accent pe educație și pe dezvoltarea capacității de asumare a responsabilității. Rezultatele studiului nostru, deși nu pot fi extrapolate la nivelul întregii populații de tineri din România, ne relevă însă faptul că există șanse ca generațiile care vor urma să fie mai active, să valorifice într-o mare măsură posibilitățile de dezvoltare socială și personală pe care le oferă viața într-o societate deschisă, democratică.

Tabelul nr. 3

Percepția asupra copiilor de ieri și de azi

Generațiile trecute		Generațiile prezente
+	să fie politicoși	-
-	să fie independenți	+
+	să fie harnici	-
+	să respecte regulile	-
-	să se implice în activități sociale, ale comunității, școlii	+
-	să-i ajute pe cei în nevoie	+
+	să învețe pentru a obține rezultate școlare bune	+
-	să comunice, să fie sociabili	+
-	să ia decizii singuri	+
+	să-și asume responsabilitatea faptelor pe care le fac	+

Atunci când sunt puși în situația de a-și caracteriza părinții din perspectiva normelor și situațiilor în funcție de care s-au condus în viață sau le-au marcat existența și comparativ cu cele care-i conduc pe ei, elevii sunt de părere, în marea lor majoritate, că generațiile trecute au fost mult mai stresate de viața de zi cu zi,

mult mai atente, mai chibzuite cu resursele financiare și mai preocupate de familie. (Tabel nr. 4).

Tabelul nr. 4

Părinți și copii*

Grup 1		Grup 2
8	mai competitive	5
6	mai cooperante	10
11	mai stresate	10
3	mai implicate social	3
2	mai preocupate de cariera profesională	5
10	mai chibzuite cu banii, bunurile	13
5	mai orientate către a investi	4
12	mai preocupate de familie	13

* am selectat doar răspunsurile „de acord” la întrebarea „Sunteți de părere că față de generațiile din prezent (generația d-voastră), generațiile din trecut (generația părinților d-voastră) erau”.

Toate aceste diferențe dintre generații sunt determinate de anumiți factori: sociali, economici, politici etc., fapt care ne-a determinat să verificăm dacă tinerii investigați de noi sunt de acord cu această afirmație și care, din punctul lor de vedere, sunt factorii care au avut un impact mai puternic asupra schimbărilor intervenit la nivelul generațiilor. Pentru aceasta, am propus elevilor o listă în care am inclus atât factori care se manifestă independent de voința sau dorința populației, cât și factori care depind de individ.

Tabelul nr. 5

Factori care au contribuit la diferențe între generații
(răspunsuri cumulate pentru ambele grupuri)

	a contribuit foarte mult	a contribuit în mare măsură	a contribuit în mică măsură	nu a contribuit deloc
criza economică	7	11	8	2
schimbarea mentalității oamenilor	26	1	1	0
globalizarea	16	12	0	0
schimbarea regimului politic și economic în 1989	29	12	1	0
faptul că oamenii pot acum călători oriunde doresc, în orice țară	14	11	4	0
stresul, grijile	9	13	6	0
sărăcia	10	9	8	0
lipsa educației	8	15	2	2
inegalitățile dintre membrii societății	11	11	6	0
modul de a acționa al instituțiilor statului	13	12	1	1

Potrivit tinerilor (*Tabelul nr. 5*), diferențele dintre generații au fost determinate într-o mai mare măsură de factori exteriori individului (schimbarea regimului politic, a mentalităților) și într-o mai mică măsură sau deloc de factori interni (stres, educație).

Valori naționale versus valori europene

Dacă între generațiile de români sunt diferențe importante în ceea ce privește valorile, principiile, normele după care ne conducem, cât de diferiți sau asemănători sunt membrii societății noastre față de celelalte societăți ale UE?

Tabelul nr. 6

Noi și ceilalți *

Ne asemănăm		Ne deosebim
8	nivel de educație și cultură	21
3	respect față de valori, istorie, trecut	26
19	relațiile cu membrii familiei	10
15	relațiile cu ceilalți membri ai societății	14
7	corectitudine	22
15	democrație	14
22	acces la informație	7
18	respectarea drepturilor omului	11
2	protejarea mediului înconjurător	27

* răspunsuri cumulate.

Pe ansamblu, observăm că elevii sunt de părere că există mai multe diferențe între noi și ceilalți (ne-am referit în primul rând la societatea europeană în ansamblu) (*Tabelul nr.6*). În ceea ce ne privește, acumulăm mai multe puncte la capitolul relații între membrii familiei, democrație și respectarea drepturilor omului. Pierdem însă foarte mult în fața celorlalți la capitolul respect față de trecut, istorie, protejarea mediului, corectitudine și educație. Faptul că avem acces la informație poate fi o sursă favorabilă învățării și atingerii aceluiaș nivel considerat a fi specific celorlalte societăți europene.

Tinerii care au răspuns chestionarului nostru sunt de părere că există diferențe importante la nivel intragenerațional, dar și între membrii societății noastre și cei ai altor state UE. Diferențele între societăți sunt mult mai accentuate potrivit rezultatelor obținute prin analiza datelor decât cele care se manifestă în interiorul societății. Partea pozitivă, relevată de datele noastre, constă în aceea că atitudinile, valorile, principiile după care se conduc tinerii de astăzi sunt mai apropiate de cele specifice societăților europene dezvoltate, fapt care ne va permite ca în timp să ne apropiem și mai mult de acestea.

RELAȚIA DINTRE EDUCAȚIE ȘI CALITATEA VIEȚII

În termeni generali, calitatea vieții este definită ca „ansamblul elementelor care se referă la situația fizică, economică, socială, culturală, politică, de sănătate

etc., în care trăiesc oamenii, conținutul și natura activităților pe care le desfășoară, caracteristicile relațiilor și proceselor sociale la care participă, bunurile și serviciile la care au acces, modelele de consum adoptate, modul și stilul de viață, evaluarea împrejurărilor și rezultatele activităților care corespund așteptărilor populației, precum și stările subiective de satisfacție/insatisfacție, fericire, frustrare etc.” (Mărginean și Bălașa, 2002: 33). După cum o arată și definiția, domeniul calității vieții include și serviciile la care au acces membrii societății – cum este educația –, dar și percepțiile pe care le au oamenii asupra calității și accesibilității serviciilor.

Relația dintre educație și calitatea vieții este una directă: pentru ca populația unei țări să aibă o viață de calitate este nevoie de creșterea nivelului de educație însă, pentru ca oamenii să rămână cât mai mult timp în școală trebuie să se bucure de un nivel ridicat al condițiilor de viață. Mai exact, un nivel înalt de educație facilitează accesul la locuri de muncă, ceea ce înseamnă obținerea unor venituri, contribuie la îmbunătățirea relațiilor atât la nivelul familiei (relațiile dintre părinți, dintre aceștia și copii), cât și ca efect asupra stării de sănătate a indivizilor (fiind mai educați, oamenii au un mod de viață mai sănătos) etc. Oamenii educați înțeleg importanța școlii pentru viață și-și vor susține copiii – au și resurse pentru atingerea acestui obiectiv – să rămână cât mai mult timp în școală.

Cadru teoretic și metodologic

Analiza relației dintre calitatea vieții și educație poate fi realizată atât din perspectiva datelor obiective, de tip cantitativ – date obținute prin desfășurarea unor cercetări pe eșantioane reprezentative la nivel național –, cât și din perspective unor date de tip calitativ (date obținute prin organizarea unor focus-grupuri, interviuri directe semistructurate etc.) cu diverse categorii de populație. Pentru a înțelege mai bine relația dintre calitatea vieții și educație este ideal ca analiza să includă ambele categorii de date: datele cantitative, cu un grad ridicat de generalitate permit identificarea opiniilor, percepțiilor întregii societăți, în timp ce datele subiective contribuie la o descriere mult mai subtilă a proceselor, relațiilor studiate. În cadrul activității desfășurate s-a optat pentru o analiză din perspectiva percepțiilor populației.

Puncte de vedere ale personalului didactic față de relația dintre educație și calitatea vieții

O analiză în profunzime a ceea ce cred oamenii despre educație este posibilă prin intermediul cercetărilor de tip calitativ. Mai mult, în cazul de față am fost interesați de opiniile celor care sunt direct implicați în sistem și îl cunosc mai bine decât alte categorii de populație: cadrele didactice.

În acest sens am realizat un focus-grup cu cadre didactice de la o instituție de învățământ secundar. Ca principale caracteristici ale instituției de învățământ în care am realizat focus-grupul, trebuie menționate faptul că acoperă toate nivelurile de învățământ: de la învățământul primar (clase pregătitoare) până la ultima clasă

de liceu – clasa a XII-a; populația școlară are un grad foarte mare de heterogenitate din punct de vedere al mediului sociofamiliar, economic de proveniență; rezultatele școlare obținute la testele naționale (testele de capacitate, bacalaureatul) o situează printre primele cinci instituții din județ.

Cadrelor didactice care au participat la focus-grup sunt în marea lor majoritate profesori pentru învățământul primar și care au o experiență profesională de cel puțin 10 ani în sistem. Opinia lor privind relația dintre educație și calitatea vieții se bazează pe această experiență, dar și pe o bună cunoaștere a sistemului de învățământ din interior. Unele dintre cadrele didactice care au participat la cercetarea noastră au o experiență bogată și în calitate de inspectori școlari, ceea ce le-a permis accesul frecvent în multe instituții de învățământ din județ, familiarizarea cu dimensiunea birocratică a sistemului educațional și cunoașterea stării de spirit a personalului didactic din județ. Contactul cu alte instituții de învățământ, cu populații școlare diverse, implicarea în procese de evaluare atât de natură instituțională, cât și a nivelului de pregătire a elevilor și personalului didactic, le permite să realizeze analize și comparații pertinente și obiective.

Gradul de satisfacție, dar mai ales de insatisfacție al cadrelor didactice participante la focus-grup este legat nu atât de caracteristicile populației școlare, de condițiile de învățare puse la dispoziție de instituția în care lucrează, cât mai ales de deciziile administrative luate de către autoritățile responsabile în domeniu – în principal de ministerul de resort. Pentru a obține rezultate în orice domeniu de activitate este nevoie de continuitate, ori, din punctul de vedere al personalului didactic participant la focus-grup, sistemul de învățământ din România nu se caracterizează prin acest lucru.

„Schimbările frecvente... fără a se ține cont de multe ori de părerea cadrelor didactice... afectează continuitatea în educație” (profesor, clasa I).

Chiar dacă, susțin unele cadre didactice, există diferite mijloace prin care își pot exprima opinia (forumuri de discuție, simpozioane ale cadrelor didactice, cercuri metodice, jurnale specializate în problematica educației etc.) și pe care le utilizează frecvent, cadrele didactice participante la focus-grup susțin că, rareori, opiniile exprimate de ei sunt luate în calcul de către autoritățile centrale. Din punctul de vedere al cadrelor didactice cu care am discutat, există o problemă gravă de comunicare la nivelul sistemului de învățământ între personalul didactic, inspectorate școlare și minister. Aceste dificultăți de comunicare au impact direct asupra calității și accesibilității educației.

„Există o problemă de comunicare și organizare la nivelul Ministerului... ne-am trezit pur și simplu cu o nouă curriculum” (profesor, clasa a III-a).

Astfel, schimbările implică deseori modificări la nivelul conținutului învățământului: manuale, modalități de predare – învățare – evaluare, programa

școlară etc. Aceste modificări ar fi bine venite în opinia cadrelor didactice, dacă s-ar ține cont de specificul instituțiilor de învățământ, de posibilitățile elevilor și ale părinților etc.

„Afectează predarea și învățarea...eu după o lună de zile nu mi-am intrat în ritm” (profesor, clasa a III-a).

„Nu avem manuale...trebuie să lucrăm de pe ceva...la clasa I...dezvoltare personală...nu avem manual” (profesor, clasa I).

Pe lângă lipsa manualelor pentru anumite discipline, cadrele didactice susțin că și cele care le-au fost înmânate fie conțin greșeli, fie nu respectă principiile pedagogice privind organizarea conținutului învățământului. Datorită acestor aspecte, calitatea învățământului și accesibilitatea au de suferit. Pe de o parte, lipsa manualelor îi obligă pe părinți să le achiziționeze din librării sau să acopere costurile cu xeroxarea lor. În cazul în care nu dispun de resursele financiare necesare, copiii vor avea de suferit: acces limitat la informație, sentimente de frustrare în raport cu colegii care dispun de manuale etc. Pe de altă parte, cadrele didactice atrag atenția și asupra unui alt efect negativ: la nivelul instituțiilor de învățământ unde majoritară este populația școlară defavorizată, există tendința ca procesul educațional să fie foarte diferit față de ceea ce se stabilește prin obiectivele la nivel de sistem. Convingerea că elevii nu fac față solicitărilor sunt în măsură să afecteze procesul instructiv-educativ și pentru că personalul didactic are tendința de a-și modela practicile pedagogice în funcție de nivelul intelectual presupus al elevilor. Este concluzia unor cercetări la nivelul a diferite sisteme de învățământ: „curriculum real” este rezultatul negocierilor dintre cadrele didactice și elevi (Dumay, 2004: 17; Durru-Bellat, 2003: 59). În această negociere, caracteristicile elevilor joacă un rol foarte important: „curriculum real” tinde să fie mult mai apropiat de cel prevăzut în documentele școlare dacă elevii provin din medii socioeconomice, familiale, culturale favorizate și mult mai îndepărtat dacă elevii provin predominant din medii defavorizate. Astfel, considerarea unor categorii de elevi – cei defavorizați socioeconomic, cultural, familial – ca având o capacitate limitată de a-și însuși un conținut apreciat ca având un grad ridicat de dificultate le determină pe cadrele didactice să „relaxeze” activitatea de predare-învățare.

Pe termen lung, aceste decizii ale personalului didactic accentuează nu doar diferențele dintre elevi în ceea ce privește originea lor socioeconomică, familială, ci conduc și la trasee educaționale diferite: elevi care vor deține mai multe competențe, cunoștințe și care își vor continua școlarizarea până la cel mai înalt nivel și elevi care vor abandona școala. Cei care se vor retrage prematur din sistem vor avea mari dificultăți de a se integra profesional. Referindu-ne la relația dintre educație și calitatea vieții constatăm că instabilitatea de la nivelul sistemului de învățământ acționează în mod negativ: induce diferențe între școli, între elevi permițându-le unora să-și continue școala și să-și crească șansele de a avea o ocupație, un venit, iar pe alții îi trimite în zona de excluziune, marginalizare socioprofesională.

În fiecare societate există „școli favorizate” și „școli dificile” – situarea într-o categorie sau alta depinde de caracteristicile publicului școlar, de dotarea tehnico-materială, de capacitatea managerială a directorului de școală etc. – fapt care se traduce prin existența a două tipuri de profesii „cadre didactice favorizate” și „cadre didactice defavorizate” (Maroy, 2005: 16). În sistemul de învățământ din România aceste diferențe dintre școli sunt accentuate, iar numărul „școlilor defavorizate” are tendința de a-l domina pe cel al „școlilor favorizate”.

Cadrele didactice au tendința de a părăsi o instituție de învățământ căreia i s-a pus eticheta de „școală defavorizată” atât din cauza condițiilor mai dificile în care trebuie să-și desfășoare activitatea, cât și din teama de a nu fi etichetat asemeni școlii. Din acest motiv, rareori școlile care funcționează în comunități sărace, cu o rată ridicată a minorităților etnice, reușesc să-și păstreze fie și pe durata unui singur an școlar aceeași componență a corpului profesoral. Astfel, instabilitatea de la nivel socioeconomic, de la nivelul sistemului de învățământ se transferă direct la clasă cu impact pe termen lung asupra pregătirii elevilor.

În ceea ce-i privește pe elevi, cadrele didactice participante la focus-grup au fost de părere că, „viitorii *delincvenți*” se vor „recruta” dintre cei care vor părăsi prematur școala sau chiar și dintre cei care obțin rezultate școlare mediocre, cei care vor fi în permanență dependenți de ajutoarele sociale, care nu-și vor putea construi un viitor pentru ei și copiii lor (profesor, clasa a III-a). Calitatea vieții unei societăți depinde de calitatea vieții fiecăruia dintre membrii ei: cu cât ponderea celor care vor avea o calitate a vieții precare este mai mare, cu atât satisfacția cu calitatea vieții a celor mai educație, mai siguri pe locurile lor de muncă, care obțin venituri mai mari etc. va fi mai redusă.

„Școlile care «reușesc» sunt cele care nu doar tolerează prezența părinților, ci mai ales încurajează implicarea lor în diferite aspecte ale vieții școlare și ale comunității” (Pearson, 1990, apud M. Claes et J. Comeau, 1996: 12). Plecând de la această afirmație am fost interesați dacă părinții elevilor cu care lucrează cadrele didactice, cu care am discutat, participă la viața școlii. Relația dintre familie și școală se poate manifesta sub diferite forme – de la participarea părinților la ședințele cu părinții, la supravegherea la domiciliu și sprijinul acordat copilului în efectuarea temelor pentru acasă, opțiunea pentru cea mai potrivită școală etc. Până în prezent, nu a fost identificat un model, tip ideal de relație între școală și familie, însă au fost identificate mecanismele, cauzele, factorii care influențează colaborarea, cooperarea dintre cele două instanțe. Dintre acestea din urmă, caracteristicile socioeconomice și culturale ale familiei, așteptările, aspirațiile, comportamentele părinților vizavi de școală, competențele și practicile parentale s-au dovedit a fi cele mai importante.

Inegalitățile de la nivel socioeconomic, familial, cultural îi fac pe mulți dintre părinți să aibă o atitudine indiferentă față de școală și față de situația educațională a propriilor copii.

„La clasa I sunt părinți pe care nu i-am văzut până acum” (profesor, clasa I).

„Ne vin din ce în ce mai mulți copii cu probleme de comportament” (profesor, clasa a II-a).

În multe din societățile occidentale (Germania, Italia, Franța), unde inegalitățile socioeconomice dintre diferite categorii socioprofesionale s-au diminuat semnificativ, diferența dintre reușita unor copii și eșecul altora este dată tocmai de opțiunile părinților privind ruta educațională, de capacitatea acestora de se informa, de a relaționa: copiii care au optat pentru o rută educațională academică provin cel mai adesea din familii cu părinți care au ei înșiși un nivel înalt de educație (Duru-Bellat, 2003). În România, inegalităților socioeconomice, familiale, culturale li se adaugă dezinteresul familiei de a cunoaște situația școlară a propriilor lor copii.

Pentru a intra în legătură cu părinții elevilor, cadrele didactice fac în prezent eforturi susținute. Familia nu mai este cea care să vină spre școală, să se implice în activitățile școlii. Unii părinți au plecat din țară la muncă, alții au un program de mai mult de opt ore de muncă pe zi, alții pur și simplu au renunțat la a mai avea speranțe pentru ei și familiile lor. Indiferent însă de factorii care influențează atitudinile, comportamentele, percepțiile părinților, un lucru este sigur: ceea ce cred părinții despre educație sau despre efectele acesteia asupra viitorului copiilor lor este foarte important pentru evoluția școlară a celor din urmă, datorită faptului că o percepție pozitivă atrage după sine mobilizarea, implicarea, pe când o percepție negativă conduce la dificultăți în desfășurarea procesului educațional, la lipsa susținerii elevului de către familie.

Un alt aspect semnalat de cadrele didactice îl reprezintă cel legat de condițiile de învățare și mai ales de programul școlar. Pentru că schimbările de la nivelul sistemului nu țin cont de particularitățile instituțiilor de învățământ se ajunge în situații de supraaglomerare a claselor (peste 35 de elevi în clasă), fie la supraîncărcarea programului elevilor (elevi de clasa I care au un program de 5–6 ore).

„Un copil de clasa I să plece acasă la ora 13... nu mi se pare normal” (profesor, clasa I).

„Să ai 35 de copii în clasă este imposibil pentru un cadru didactic să acorde atenție fiecăruia... ora are 50 de minute... cât să aloci... 2 minute” (profesor, clasa a IV-a).

Cadrele didactice implicate în cercetare au apreciat ca încărcat programul în raport cu capacitatea elevilor de asimilare, cu interesul și motivația acestora pentru școală. Timpul avut la dispoziție pentru a transmite cunoștințele prevăzute de programele, planurile de învățământ este apreciat, de asemenea, de către majoritatea cadrelor didactice, ca fiind insuficient pentru a face față cerințelor la diferite teste. Percepțiile personalului didactic asupra conținutului învățământului au legătură cu particularitățile colectivelor de elevi, condițiile de muncă așa cum a fost demonstrat și cu ale ocazii: „în plan curricular doar o treime dintre cadrele didactice care-și desfășoară activitatea într-un context școlar favorizat cred că nu este realist să parcurgi programa școlară într-un an școlar, în timp ce trei sferturi dintre cei care susțin această poziție lucrează în context școlar defavorizat” (Thrupp, 1999, apud Dumay 2004: 18).

Calitatea educației este dată și de calitatea personalului didactic și de modul în care acesta se implică în activitatea de la clasă și în activitatea școlii. Am abordat în discuțiile cu cadrele didactice problema relațiilor dintre cadre didactice din această instituție de învățământ. Pe ansamblu, relațiile au fost apreciate ca fiind unele pozitive, însă au fost semnalate și anumite probleme. Cadrele didactice au indicat faptul că există o diferență de atitudine, în sensul că personalul didactic de la nivel gimnazial și cel de la nivel liceal au o atitudine superioară față de cadrele didactice de la nivel primar. Această situație nu este una favorabilă calității învățământului, mai ales dacă ținem cont de faptul că „80% din ceea ce devine un om este format la nivel primar” (profesor clasa a III-a).

Relațiile de la nivelul colectivului de cadre didactice se relevă ca o componentă esențială a specificului unei instituții de învățământ cu impact asupra accesibilității și calității educației. A Hageaves, interesat de comportamentul cadrelor didactice și de modul de organizare al muncii în școală, a propus conceptul de „cultură a școlii”, care diferă de cel de context organizațional sau cadru organizațional prin aceea că face referință la o situație durabilă, rezistentă în timp și care diferențiază o instituție de învățământ de altă instituție de învățământ. „Cultura școlii” este mai mult, pentru că ea reprezintă un set de valori, credințe după care se ghidează colectivul de cadre didactice (Horenstein, 2004). În momentul în care la nivelul colectivului de cadre didactice nu există colaborare, atunci și la nivelul colectivului de elevi, dar și la nivelul părinților pot apărea situații de indiferență, neimplicare etc.

Cadrele didactice participante la foscu-grup manifestă interes și vizavi de modul în care alte sisteme de învățământ din Europa, și nu numai, reușesc să obțină performanțe educaționale foarte ridicate. În discuția avută cu acestea a fost adusă în atenție reușita sistemelor din Nordul Europei (Finlanda, Danemarca, Suedia), dar și Marea Britanie, Germania etc. Aceste state reușesc să ocupe întotdeauna primele poziții la testele de cunoștințe de tip PISA. Experiențele pe care le-au avut cadrele didactice – fie direct prin participarea la diferite programe de schimb inter-academice – sau prin participarea la diferite teste, le-au adus în situația de a înțelege faptul că accesibilitatea și calitatea educației au legătură directă cu nivelul de trai al populației. Acest aspect a fost demonstrat de către numeroși specialiști preocupați de relația dintre nivelul de trai și sistemul de învățământ: „scăderea inegalităților școlare care se observă într-un număr mic de state – Suedia, Olanda – se explică mai degrabă prin scăderea inegalităților sociale sau printr-o mai mare securitate socială furnizată celor mai săraci din aceste țări decât prin reformele educaționale” (Shavit și Blossfeld, 1999, apud Hutmacher et Bottani, coord. 2005 – prima ediție: 20). Explicația dată de cei doi cercetători pentru această situație este una foarte simplă: fiind satisfăcute nevoile de bază – hrană, securitate personală, venituri, locuință etc. –, populația își poate orienta o parte mai mare a resurselor către educație și își poate stabili obiective pe termen mediu și lung legate de evoluția educațională și cea socioprofesională. Mai mult, având venituri mai mari și mai sigure și investițiile în educație sunt mai consistente și pentru o perioadă mai

lungă de timp. Ținând cont de situația României am putea spune că suntem încă departe de a atinge performanța acestor state. Acesta este de altfel și concluzia la care s-a ajuns în urma discuțiilor cu cadrele didactice.

CONCLUZII

Dacă în general asupra programului „Școala altfel” opinia generală a personalului didactic, elevilor și părinților este aceea că e o perioadă de acomodare cu vacanța care-i urmează de cele mai multe ori, activitățile în care i-am implicat de această dată au fost cu adevărat „altfel”: discuții, dezbateri în care au fost solicitați să-și exprime părerile, să le argumenteze, să facă apel la experiența lor de viață și profesională etc. Noi am completat valoarea acestor activități prin prelucrarea și publicarea punctelor de vedere ale elevilor și personalului didactic.

BIBLIOGRAFIE

- Chelcea, S., Mărginean, I., Cauc, I., *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Deva, Editura DESTIN, 1998.
- Clase, M., Comeau, J., *L'école et la famille: deux mondes?*, în „Lien Social et Politique-RIAC”, nr. 35, Printemps, 1996, disponibil online la www.id.erudit.org/iderudit/005075ar.
- Dumay X., *Effet établissement: effet de composition et/ou effet des pratiques managériales et pédagogiques? Un état du débat*, în „Cahier de Recherche du GIRSEF”, nr. 34, novembre, 2004, disponibil online la www.i6doc.com/fr/livre.
- Duru-Bellat, M., *Inégalités sociale à l'école et politiques éducatives*, Paris, UNESCO, 2003, disponibil online la www.unesco.org/iiep.
- Horenstein, J. M., *Qualité de vie au travail des enseignants du premier et du second degré. État des lieux. Analyse. Proposition*, 2004, disponibil online la www.mgen.fr/fileadmin/user_upload/documents/Education/Refl...rlemonde/Qualitedevie.pdf.
- Hutmacher, W., Bottani, N., *L'équité des systèmes éducatifs européens: un ensemble d'indicateurs*, G.E.R.E.S, 2005 – 1 edition, disponibil online la http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/observation/equality_fr.pdf.
- Maroy, C., *Les évolutions du travail enseignant en Europe. Facteurs de changement, incidences et résistances*, în „Cahier de Recherche du GIRSEF”, nr. 42, Juillet, 2005, disponibil online la www.i6doc.com/fr/livre.
- Mărginean, I., Balașa, A., (coord.), *Calitatea vieții în România*, București, Editura Expert, 2002.
- Nicolescu, O., (coord.), *Management aplicativ – studii de caz*, București, Institutul Manager, 1994.
- Programul Erasmus, ANPCDEF, disponibil online la <http://www.anpcdefp.ro/anpcdefp.php?link=61>.
- Robson, C., *Real World Research*, Oxford, U.K. Blackwel, Publisher, 2002.
- Voicu, B., Voicu M., *Valori ale românilor 1993–2007*, Iași, Editura Institutul European, 2007.
- Yin, R. K., *Case Study Reserch – Design and Method*, Sage Publication, 1989.

In 2011, The Ministry of Education and Research has proposed the organization of extracurricular activities at the pre-university level – “School otherwise” – in order to enable pupils to develop their knowledge and skills by other types of learning than those of class (formal education) and at the same time allowing them the use

of knowledge in real situations of life. They are occasions in which students may be involved in the actions to promote, debate on various topics of interest to them and to the society or the community to which they belong. The activities carried out in this period are not evaluated in notes but, obtaining a feedback from the students and teaching staff it is necessary. In this article we will present an analysis of certain activities carried out by and to the students in pre-university level from different institutions with a view not only to highlight their diversity, but especially to understand the way in which the students and teachers relate to a series of problems, situations, actions of interest for the society.

Keywords: *quality of life, school otherwise, values, educational programs, european space.*